

Hodnocení ekonomické situace a materiálních životních podmínek v středoevropském srovnání – prosinec 2009

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost 2009, v09-12</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>30. 11. – 7. 12. 2009</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Region (Oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1067</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>EV.10, EV.11, EU.33, EU.34</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>23. února 2010</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Jan Červenka</i>

V prosinci 2009 CVVM zjišťovalo, jak občané hodnotí materiální životní podmínky svých domácností a ekonomickou situaci v zemi. Pod zastřešením CEORG¹ byl výzkum na toto téma realizován též v Polsku², Maďarsku³ a Slovensku⁴.

Tabulka 1: Hodnocení současné ekonomické situace (%)

	ČR	Polsko	Maďarsko	Slovensko
velmi dobrá	0	0	0	0
dobrá	5	21	4	3
ani dobrá, ani špatná	25	40	34	32
špatná	50	29	39	47
velmi špatná	18	6	17	16
neví	2	4	6	2

Pozn.: Procenta ve sloupci.

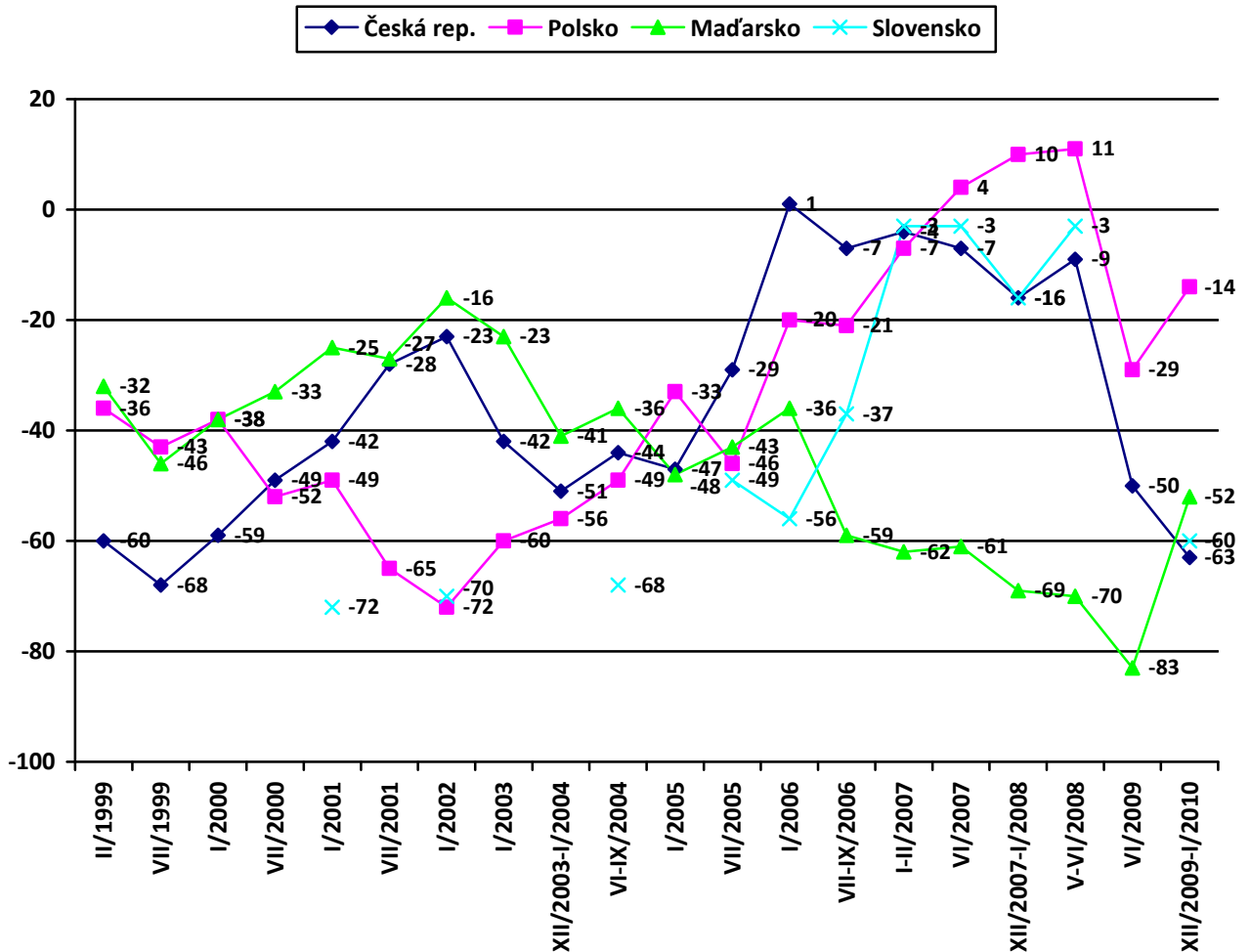
¹ C E O R G [The Central European Opinion Research Group] zahrnuje tři instituce zabývající se výzkumem veřejného mínění v České republice [CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i. - Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR], v Maďarsku [TÁRKI - Társadalomkutató Intézet és Társadalomkutató Informatikai Egyesülés] a v Polsku [CBOS - Centrum Badania Opinii Społecznej].

² V Polsku šetření proběhlo ve dnech 2. až 9. 12. 2009 na reprezentativním souboru 1046 respondentů ve věku od 18 let.

³ V Maďarsku proběhl sběr dat v termínu od 8. do 18. 1. 2010 na reprezentativním souboru 1010 respondentů ve věku od 18 let.

⁴ Na Slovensku sběr dat realizovala agentura FOCUS ve dnech od 1. do 8. 12. 2009. Dotazováno bylo 1030 respondentů ve věku od 18 let.

Graf 1: Hodnocení ekonomické situace – časové srovnání



Pozn.: Údaje v grafu prezentují rozdíl mezi součtem podílů „velmi dobrá“ a „dobrá“ a součtem podílů „špatná“ a „velmi špatná“.

První otázka se týkala toho, jak respondenti hodnotí ekonomickou situaci své země⁵. Jak ukazují výsledky zachycené v tabulce a v grafu 1, ve všech čtyřech zemích respondenti hodnotili současnou ekonomickou situaci častěji negativně než pozitivně, i když v případě Polska, kde hodnocení dopadlo zdaleka relativně nejlépe, byla tato převaha negativního hodnocení jen mírná (35 % proti 21 %), přičemž největší část polských respondentů (40 %) volila odpověď „ani dobrá, ani špatná“. V porovnání s tím v Maďarsku, na Slovensku a v České republice, jež s navzájem nevelkými odstupy skončily v tomto pořadí za Polskem, byla situace výrazně horší. Příznivé posudky aktuální ekonomické situace se zde objevovaly jen sporadicky (3-5 %), zatímco negativní hodnocení tvořilo výraznou nadpoloviční většinu, která v Maďarsku činila 56 %, na Slovensku 63 % a v ČR dokonce 68 %.

Z hlediska časového srovnání, které nabízí graf 1, je patrné, že se do hodnocení aktuální ekonomické situace v posledním období velmi výrazně promítala ekonomická krize a svým způsobem i její rozdílný průběh v jednotlivých zemích. V Polsku, které v roce 2009 zaznamenalo zpomalení tempa ekonomického růstu na 1,7 % z 5 % v roce 2008, čímž zůstalo jedinou zemí EU, jíž nepostihl absolutní hospodářský pokles, byl propad v hodnocení

⁵ Otázka: "Jak byste hodnotil současnou ekonomickou situaci v naší zemi? Je podle Vás velmi dobrá, dobrá, ani dobrá, ani špatná, špatná, velmi špatná?"

ekonomické situace zaznamenaný v polovině roku 2009 oproti polovině roku 2008 sice výrazný, ale i tehdy Poláci hodnotili svou ekonomickou situaci podstatně lépe, než Češi a zejména Maďaři, přičemž do konce roku 2009 se jejich hodnocení podstatně zlepšilo, byť celkově zůstalo hluboko pod úrovní historicky nejlepšího výsledku z roku 2008.

Naproti tomu Maďarsko se v těžké ekonomické situaci nachází již řadu let, což se zřetelně odráží na velmi skeptickém vnímání ekonomické situace ze strany maďarských občanů, které se pravidelně objevuje zejména ve výzkumech od druhé poloviny roku 2006, kdy vážné potíže maďarské ekonomiky vyšly náhle otevřeně najevo.⁶ Dlouhodobé problémy s rozpočtovými schodky a vysokým veřejným dluhem a se značným zahraničním zadlužením Maďarska se v letech globální konjunktury dařilo pouze odsouvat z hlediska jejich přímých dopadů na reálnou ekonomiku, aniž by se skutečně řešily. Už v roce 2007, kdy všechny ostatní postsocialistické ekonomiky v rámci Evropské unie vykazovaly vysoké tempo růstu, se maďarský HDP zvýšil jen o slabých 1,3 %. Po vypuknutí krize v USA bylo Maďarsko prakticky první evropskou zemí, kterou naplno a velmi silně postihly její globální důsledky. V roce 2008 se Maďarsko kvůli svým vysokým dluhům a prudkému oslabení forintu po náhlém odlivu zahraničních investic odstartovaném finanční krizí dostalo do vážného nebezpečí, že nebude schopno dostát svým závazkům, a muselo žádat o finanční pomoc Mezinárodní měnový fond, Evropskou unii a Evropskou centrální banku. Ještě v průběhu téhož roku se maďarská ekonomika propadla do recese, když HDP v posledním čtvrtletí zaznamenal dvouprocentní meziroční pokles a za celý rok vzrostl jen o 0,6 %. V roce 2009 se krize ještě výrazně prohloubila a meziroční pokles maďarské ekonomiky podle předběžných odhadů dosáhl 6,7 %. V tomto kontextu se předpokládané zpomalení hospodářského propadu na 0,6 % v roce 2010, které předpovídá maďarská vláda, paradoxně jeví jako příznivá zpráva, což může do značné míry vysvětlovat relativní vylepšení hodnocení současného stavu maďarské ekonomiky, jež bylo oproti polovině loňského roku zaznamenáno v lednu 2010.

U české ekonomiky, která po recesi z let 1997-1998 rostla nepřetržitě od roku 1999, přičemž zejména od roku 2003 do roku 2007 značně vysokým tempem při poměrně příznivých dalších základních ekonomických parametrech, se do hodnocení a jeho negativních výkyvů v uvedeném období nejvýrazněji promítala často politicky vyhocená debata o stavu veřejných financí, rozpočtových schodcích a rostoucím veřejném dluhu. V roce 2008 se tempo růstu HDP výrazně zpomalilo, což se v polovině roku do hodnocení ekonomické situace ještě nijak nepromítlo, ale v lednu 2009, kdy CVVM mimořádně zařadilo tuto otázku používanou v rámci výzkumů CEORG i do výlučně vlastního kontinuálního šetření, byla situace již značně odlišná.⁷ Navzdory velmi optimistickým oficiálním prognózám, které ještě na sklonku roku 2008 předpovídaly pro rok 2009 výrazný růst a které se jen velmi zvolna snižovaly, aniž by se dokázaly podstatně přiblížit skutečnosti, ekonomika v prudkém zpomalování svého tempa pokračovala a od prvního čtvrtletí 2009 začala v meziročním srovnání výrazně klesat. S tím se dále zhoršovalo i hodnocení ekonomické situace ze strany českých občanů, na něž během roku 2009 nemělo výraznější vliv ani několikrát a prozatím vždy předčasné ohlášení pozitivního obratu v ekonomickém vývoji.

⁶ Zlomovým momentem v tomto ohledu byl zejména známý skandál a následná vlna masových protivládáních demonstrací na podzim r. 2006 po úniku nahrávky neveřejného projevu tehdejšího premiéra Ference Gyurcsányho před poslanci jeho Maďarské socialistické strany, v němž se je snažil přesvědčit o nutnosti tvrdých reforem a ze kterého bylo zřejmé, že jeho vláda v předchozích dvou letech o stavu maďarské ekonomiky nemluvila pravdu.

⁷ Podíl kritického hodnocení vzrostl z 33 % na 51 %, podíl příznivého poklesl z 24 % na 10 %.

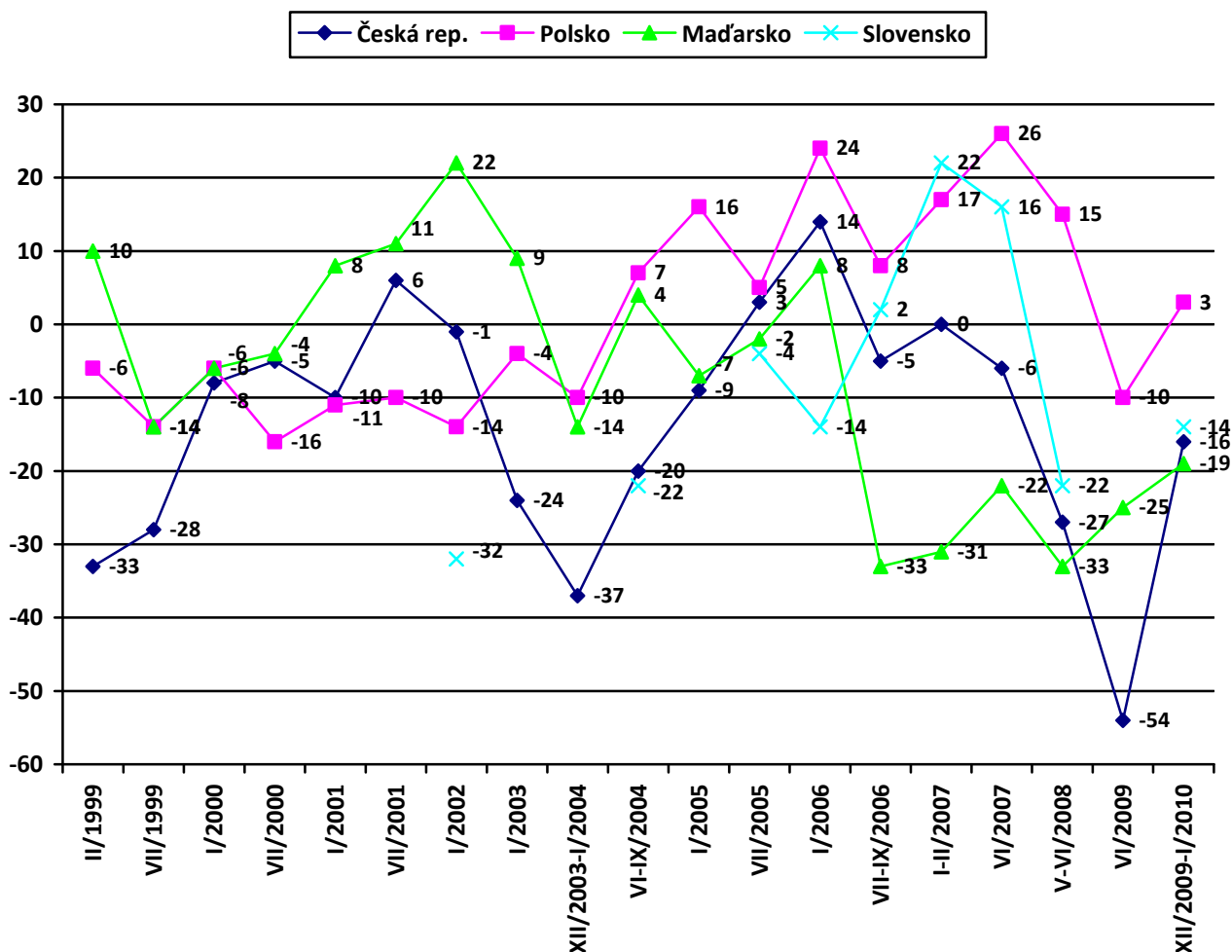
V případě Slovenska bohužel nemáme k dispozici srovnatelná data z výzkumů v takovém rozsahu jako v případě ČR, Polska nebo Maďarska, přičemž zejména chybí jakýkoli údaj z kritického období mezi červnem 2008 a prosincem 2009. Nicméně v hrubých obrysech se trajektorie ekonomického vývoje na Slovensku podobala vývoji v případě České republiky, když rychle rostoucí slovenská ekonomika zaznamenala během roku 2008 a zejména v jeho poslední čtvrtině prudké zbrzdění tempa růstu, který od prvního čtvrtletí roku 2009 přešel do poklesu. Lze se tudíž domnívat, že nepříliš odlišně se vyvíjelo i hodnocení ekonomické situace na Slovensku, které mezi červnem 2008 a prosincem 2009 prošlo téměř identickým propadem, jako tomu bylo v případě České republiky.

Tabulka 2: Očekávaný vývoj ekonomické situace (%)

	ČR	Polsko	Maďarsko	Slovensko
velmi se zlepší	1	1	0	0
trochu se zlepší	19	20	19	19
nezmění se	36	55	39	39
trochu se zhorší	25	17	26	25
velmi se zhorší	11	1	12	10
neví	8	6	4	7

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Graf 2: Očekávaný vývoj ekonomické situace – časové srovnání



Pozn.: Údaje v grafu prezentují rozdíl mezi součtem podílů „velmi se zlepší“ a „trochu se zlepší“ a součtem podílů „trochu se zhorší“ a „velmi se zhorší“.

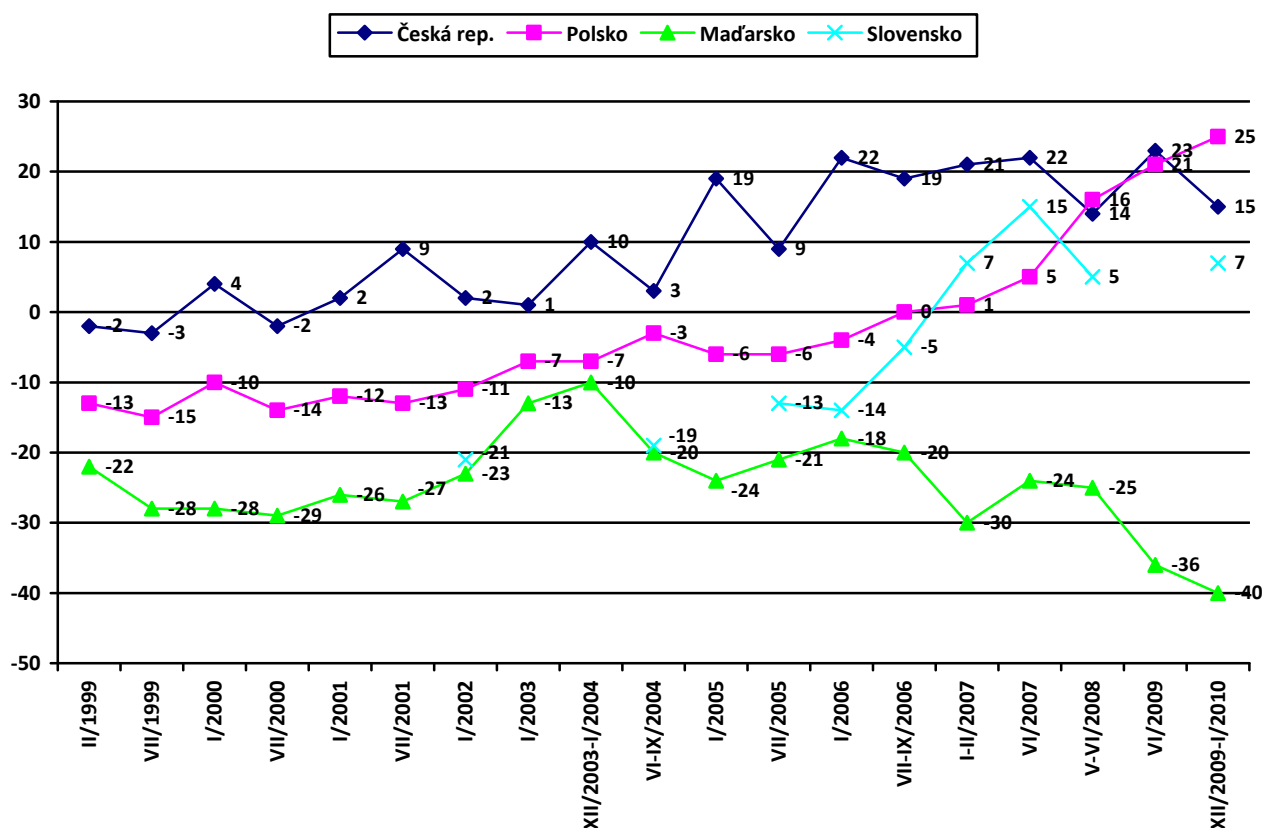
V očekávání budoucího ekonomického vývoje⁸ se jako nejoptimističtější opět jeví obyvatelé Polska, i když celkové rozdíly v tomto ohledu byly poměrně malé. Ve všech zemích se totiž objevil prakticky shodný, pětínový podíl lidí, kteří očekávají zlepšení. V případě Polska byl ale zároveň zaznamenán oproti ostatním zemím relativně nižší, ani ne pětínový podíl těch, kteří předpokládají zhoršení ekonomické situace, zatímco nadpoloviční většina Poláků míní, že se situace v následujícím roce nezmění. Ve třech zbývajících zemích se podíly očekávaného zhoršení statisticky významně nelišily a dosahovaly 35-38 %, podobně jako podíly těch, kdo nečekají změnu, které se vešly do rozmezí 36-39 %. Oproti poslednímu šetření z poloviny roku 2009 se očekávání vesměs zlepšila, ovšem zdaleka nejvýrazněji u nás, zatímco v Polsku a v Maďarsku šlo o relativně malý posun (viz tabulku a graf 2).

Tabulka 3: Hodnocení současných materiálních životních podmínek domácnosti (%)

	ČR	Polsko	Maďarsko	Slovensko
velmi dobré	4	11	0	2
dobré	32	28	6	25
ani dobré, ani špatné	43	47	43	52
špatné	16	9	36	16
velmi špatné	5	5	10	4
neví	0	0	5	1

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Graf 3: Hodnocení současných materiálních životních podmínek domácnosti – časové srovnání



Pozn.: Údaje v grafu prezentují rozdíl mezi součtem podílů „velmi dobré“ a „dobré“ a součtem podílů „špatné“ a „velmi špatné“.

⁸ Otázka: "Myslíte si, že se v příštím roce ekonomická situace v ČR velmi zlepší, trochu se zlepší, nezmění se, trochu se zhorší, velmi se zhorší?"

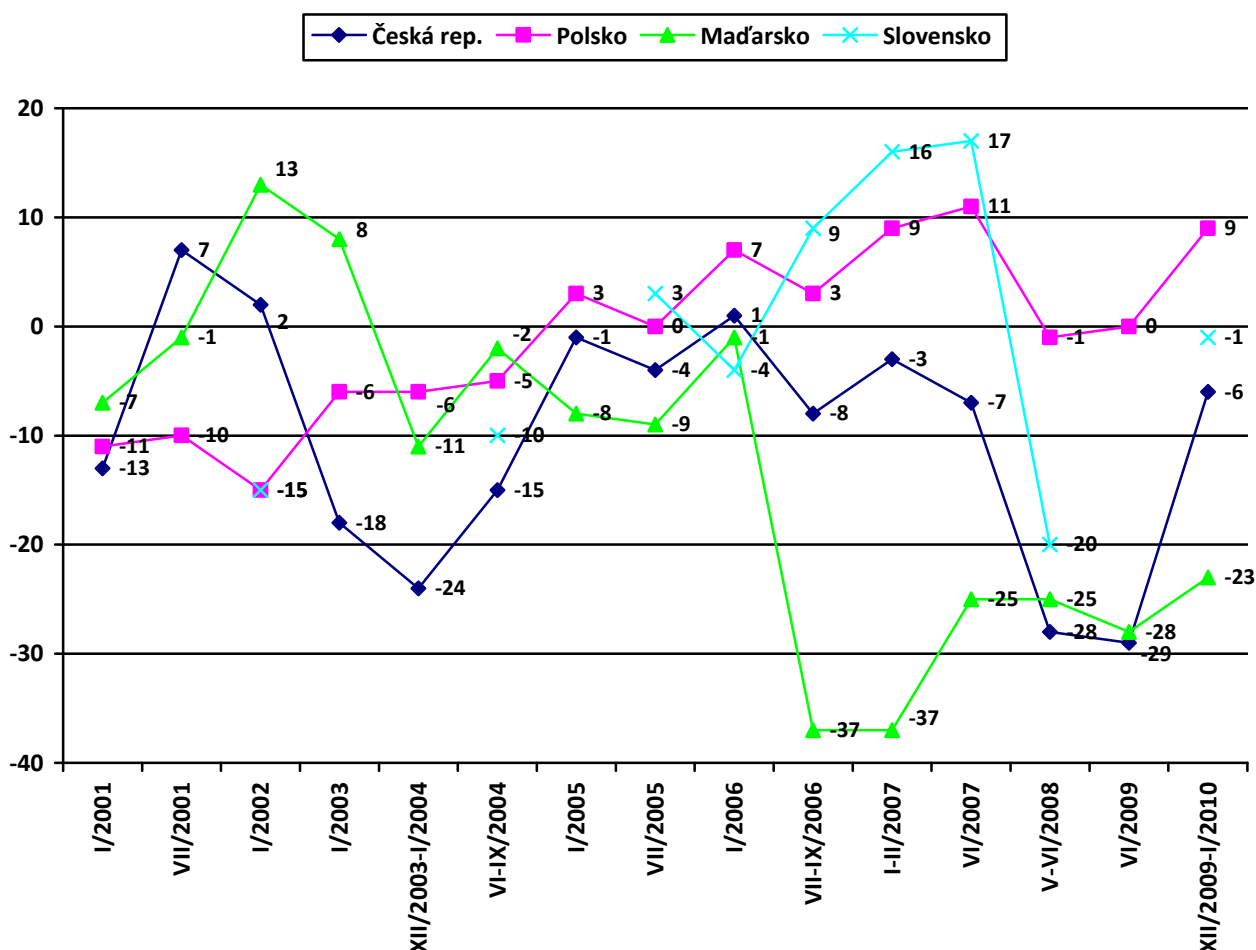
Materiální životní podmínky svých domácností⁹ hodnotí respondenti v Polsku, ČR i na Slovensku častěji kladně než záporně. Nejlépe je na tom z hlediska rozdílu pozitivního a negativního hodnocení Polsko, kde dvě pětiny dotázaných (39 %) považují materiální podmínky svých domácností za dobré, 14 % pak za špatné. V České republice příznivě hodnotí situaci svých domácností 36 % dotázaných, negativně pak 21 %. V případě Slovenska taktéž převládá podíl osob s kladným hodnocením (27 %) nad lidmi, kteří na podmínky svých domácností pohlížejí nepříznivě (20 %). Nejvíce skeptický pohled mají obyvatelé Maďarska, kde pouze 6 % vidí situaci svých domácností kladně a 46 % naopak záporně.

Tabulka 4: Očekávaný vývoj materiálních životních podmínek domácnosti (%)

	ČR	Polsko	Maďarsko	Slovensko
velmi se zlepší	2	4	0	1
trochu se zlepší	17	17	18	18
nezmění se	49	67	38	55
trochu se zhorší	20	10	30	17
velmi se zhorší	5	2	11	3
neví	7	0	3	6

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Graf 4: Očekávaný vývoj materiálních životních podmínek domácnosti – časové srovnání



Pozn.: Údaje v grafu prezentují rozdíl mezi součtem podílů „velmi se zlepší“ a „trochu se zlepší“ a součtem podílů „trochu se zhorší“ a „velmi se zhorší“.

⁹ Otázka: „Jak byste hodnotil současné materiální životní podmínky Vaší domácnosti? Jako velmi dobré, spíše dobré, ani dobré, ani špatné, spíše špatné, velmi špatné?“



Nejpříznivěji na budoucí vývoj materiálních podmínek¹⁰ svých domácností znovu pohlížejí Poláci, když mezi nimi podíl osob s pozitivním očekáváním mírně převažuje (21 % : 12 %). V případě Slováků pak byly podíly příznivých a nepříznivých očekávání fakticky vyrovnané (19 % : 20 %), mezi Čechy, jejichž očekávání se od předchozího výzkumu nejvýrazněji zlepšila, lehce převažovaly ty negativní (25 %) nad pozitivními (19 %). Ve všech těchto zemích je ovšem nejčastějším názor, že se situace v příštím období nezmění. V Maďarsku, kde negativní očekávání převažují výrazněji, zastává optimistický pohled 18 % lidí, zatímco o zhoršení materiálních podmínek domácností hovoří 41 % Maďarů.

¹⁰ Otázka: „Očekáváte, že materiální životní podmínky Vaší domácnosti se v příštím roce velmilepší, trochulepší, nezmění se, trochu se zhorší, velmi se zhorší?“